

JOGKLINIKA

HÍRLEVÉL 5. SZÁM

**Jogklinikák
Európában,
különös tekintettel
Norvégiára**

**Jogász
kompetenciák és
készségek
kérdése a világ
különböző tájain**

**Fórum civil
szervezetekkel**

Készítette: Dr. Tóth Judit, Dr. Kálmán Renáta és Barta Zsófia

Jogklinikák Európában, különös tekintettel Norvégiára

Európában 1990 után indultak a jogklinikai képzést elemző cikkek, amelyeket hat jogi publikációs adatbázisból 2015-ig gyűjtött ki Rachel Dunn. PhD dolgozata a

jogklinikákról szóló szakmai cikkeket tekintette át, majd csoportosította témakörök szerint, persze nem csak kontinensünkön, hanem a többi földrészen is.¹

Milyen jellegű publikációról van szó	Cikkek száma	Mely országra vonatkozik
A jogklinikák megalakításáról és működtetéséről	28	Egyesült Királyság (11) Lengyelország (5) Írország (3) Horvátország (2) Csehország (2) Norvégia (1) Hollandia (1) Szerbia (1) Románia (2)
A jogklinikai oktatás az általános jogi oktatáshoz képest	21	Lengyelország (2) Németország (4) Írország (2) Olaszország (1) Csehország (2) Oroszország (3) Hollandia (1) Franciaország (1) EU (1) Egyesült Királyság (4)
A jogklinikák és az etika, a jogi értékerend és a joghoz jutás összefüggései	6	Egyesült Királyság (6)
A jogklinikák révén szerorzhető készségek és előnyök	5	Lengyelország (1) Németország (1) Csehország (1) Egyesült Királyság (2)
A jogklinikai képzés integrálása a jogi oktatási rendszerbe, tananyagba	3	Egyesült Királyság (3)
Az elmélet és a gyakorlat kapcsolata	3	Egyesült Királyság (3)
Önértékelő írások a jogklinikákról	2	Egyesült Királyság (2)
A jogklinikai munka értékelése	2	Egyesült Királyság (2)
a jogklinikák tágabb környezete	1	Egyesült Királyság (1)

¹ Rachel Dunn: A systematic review of the literature in Europe relating to clinical legal education, International Journal of Clinical Legal Education 2017/2. 81-117.

Érdekes, hogy milyen jelentős ennek az oktatási formának és a hallgatói, egyetemi pro bono jogi munkának a jelenléte az Egyesült Királyságban, és hozzá képest a német, a francia, spanyol és kelet-és közép-európai kutatások, elemzések – nyilván a jogklinikák megjelenését követve – eltörpülnek. Ugyanakkor az északi országok ugyanúgy hiányoznak, mint ahogy Magyarország, ezért fontos lenne megfelelően magas szintű publikációs felületen elemző cikkeket írni a hazai jogklinikai képzésről. Másfelől az is kitűnt a szakirodalmi elemzésből, hogy Európában sokkal lassabban épül bele a jogklinika a jogászképzésbe, továbbá a kutatások, értékelő írások nagy számban külföldi és nem az adott országbeli jogi oktatótól, kutatótól származnak. A lassú intézményesülés, integrálódás oka az is, hogy a jogklinikai képzés fenntarthatósága, stabilitása több európai egyetemen nem valósult meg, és ezért egy-egy jogklinika megszüntetése, működésének szüneteltetése olyan kudarc, ami miatt az egész képzést át kellene gondolni az adott egyetemen, sőt országban. Persze a referált jogi folyóiratokba angolul publikálni – mert az egyéb nyelveken írást az efféle elemzés nem igazán fogja át – azért sem gyakori sok országban, mert éppen olyan újdonságot, más szemléletet tükröz, amely a hagyományos jogi felfogást,

egyetemi oktatást kritizálja. Ha mégis ilyen cikkek megjelennek, azok gyakran nem a referált, lektorált szakmai lapokban kapnak helyet, és a szakirodalmi elemzésből kimaradnak.

Az ENCLE 2016 novemberi konferenciáján adott hírt három norvég oktató (Thomas Meier Stroome, Robert Odegaard és Linn Husa) arról, hogy náluk jogklinikai busz (Jussbuss) működik. Még 1971-ben indították el azzal, hogy segítsen az alacsony jövedelmű és a szociálisan hátrányos helyzetű csoportoknak jogi tanácsadással, miközben a joghallgatóknak gyakorlat szerzésére is alkalmat ad. Az Ügyvédi Kamara először erősen ellenezte a kezdeményezést, mert nem érezte biztonságosnak a hallgatói jogi tanácsadást, de 45 év elteltével ez lett a legnépszerűbb és tartós jogklinikai megoldás Norvégiában. Az Oslói Egyetem fedezi a kiadásokat, de maga a projekt teljesen független, amelyben a hallgatók egy-egy évre vállalják a napi munkát, és még egy szemeszterben lehetnek rész munkaidős hallgatók. Csak jelképes fizetést kapnak és legfeljebb 30 kreditet. A tanácsadó busz négy profillal (csoporttal) rendelkezik: börtönügyek, migrációs ügyek, adós- és bérleti ügyek, valamint a szociális és munkaügyek. A csatlakozáskor a hallgató ezekből egyet választhat, és végig ott tevékenykedik, de van számos ad hoc munkacsoport: például a

környezetvédelmi, amely az állam elleni perekkel foglalkozik, és ezekben mindegyik hallgató belefolyhat; a kelet-európai munkacsoport e térséggel osztja meg tapasztalatait, segít nekik; egy másik a felnőttképzési központokban tart előadásokat.

A buszos jogklinika célja alapvetően az, hogy alkalmassá tegye a klienseket a saját ügyeik vitelére, azaz átadja a legfontosabb jogi lehetőségekről szóló ismereteket, de az ügyfélnek végül magának kell átgondolnia, kiválasztania jogai alapján, hogy mit tesz. A tanácsot általában szóban adják, telefonon vagy személyesen. Akkor alkalmazzák az írásos választ, ha nagyon bonyolult az eset és az ügyfélnek ez segít az eligazodásban, de akkor sem valamilyen hivatalos iratként, hanem közérthetően. Persze bizonyos esetekben, például beteg embereknél, nem várható el az önmenedzselés, ilyenkor ügyvéd segítségével járnak el, aki az ellenérdekű féllel egyeztetésben, a bíróságon is segíti az ügyfelet, bár az ilyen ügyeket gondosan kiválogatják. A jogi tanácsadás révén azt is megtapasztalják a hallgatók, ha a szabályozás nem megfelelő, és ilyenkor beadványt, levelet írnak a döntéshozóknak, rámutatva a jogalkotási hibákra, vagy cikket írnak a sajtóban, a helyi médiában előadják a gondokat.

A működési módszer része, hogy a frissen csatlakozott diákok az első hónapokban alapvetően betanulnak a tapasztaltabb hallgatók segítségével, mintegy menet közben, mivel a busz hetente kétszer tart fogadóórát. A csatlakozás előtt nincs külön felkészítés. Az ügyfelek személyesen, e-mailben vagy telefonon továbbítják a kérésüket, amelyet mindig egy-egy hallgató fogad, azaz a tanácsadást, ügyfélkapcsolatot a hallgató egyedül végzi, de bármikor segítséget kérhet a csoport tagjaitól. Az egyes csoportok minden csütörtökön tartanak ülést, ahol az ügyeit a hallgató összegzi, és az idősebb hallgatók hozzájárulásával lehet formálisan is elvállalni az ügyet (például gyerekekkel kapcsolatosan nem vállalnak tanácsadást, mert az túlzottan összetett), továbbá a tanácsokat ellenőrzik, korrigálják. Évente mintegy 5-6 ezer kérést, megkeresést kapnak, de csak a négy profilba tartozó ügyeket vállalják, illetve együttműködve más civil vagy pro bono tanácsadással, valamilyen eligazítást, továbbírányt nyújtanak az ügyfélnek, hogy ne menjen el üres kézzel. A hallgatók heti 12 órára kapnak díjazást, de valójában legalább 40 órát dolgoznak, és sok az önkéntes munka. A működés teljesen demokratikus, mert minden diáknak a plenáris ülésen egy szavazata van, ahogyan

a három szemeszterre általuk megválasztott busz-vezetőnek, aki már nem visz ügyeket, hanem csak a menedzselésért felelős. A jogklinikának a felelősségbiztosítása fedezi az esetlegesen okozott károkat.

A plenáris ülés dönt például arról, hogy egy szemeszterre hány diákot vegyenek fel újként, és mennyi lesz a teljes és a részmunkaidős (idősebb) hallgató száma a költségvetés függvényében. Az átlag a szemeszterenkénti tíz új belépő, és teljes munkaidőben 24, míg részmunkaidőben 10 hallgató működik átlagosan. Az ügyfelek rászorultságát jövedelmi küszöbökkel mérik, de az

egyéni életkörülményeket egészében teszik mérlegre, hogy ingyenes tanácsot adjanak-e számára (pl. egyedülálló szülő, jelentős adóssággal rendelkezik), avagy átirányítják az ingyenes állami segítségnyújtáshoz, mert nem tartozik a kérdés a busz profiljába. Feltehetőleg a tartós és sikeres működés egyik titka, hogy a döntéshozatal és a működés átlátható, demokratikus és önkormányzó, üzenet is egyben a hallgatóknak és a klienseknek: mindenki felelős önmagáért, de számíthat mások segítségére.

Jogászi kompetenciák és készségek kérdése a világ különböző tájain

Vajon miért fontos a jogklinikai képzés? Mit adhat hozzá a leendő jogászok képességeihez, készségeihez? Erre kereste a választ az International Journal of Clinical Legal Education című folyóirat 2017/3 számában Linda F. Smith, Jeff Giddings, illetve Leah Wortham. („Risks and Rewards of Externship: Exploring

Goals and Methods”²). Az ötven oldalas írás számos hasznos felvetést tartalmaz, annak ellenére, hogy a jogászképzésben sokféle hagyomány él, az országok képzési rendje nagy változatosságot mutat abban, hogy a joghallgatók a tanulmányaik alatt milyen elsajátítandó készségekkel és képességekkel vértéződnek fel. A legtöbb

² Linda F. Smith, Jeff Giddings, Leah Wortham: Risks and Rewards of Externship: Exploring Goals and Methods in International Journal of Clinical Legal Education Vol. 24, 2017/3. szám p. 30-79.

állami felsőoktatási rendszerben vannak olyan követelmények, amelyeket egy adott végzettséghez társítanak, és ezekkel a végzős hallgatóknak a diploma megszerzésekor már rendelkezniük kell.

Felmerül azonban a kérdés, hogy ezen előírt készségek és képességek mennyiben felelnek meg a keresleti, munkáltatói oldal képviselőinek, az ő igényeiknek, illetve ezeket a képesítési szabályok hogyan tükrözik.

Az írás első része értelemszerűen azt taglalja, hogy az elsajátítandó képességek valójában melyek. Ezt követően az elemzik mélyrehatóan, hogyan lehetne ezeket egy egyetemi képzésen belüli gyakorlati programon belül, például a jogklinikai képzésen vagy más gyakornoki programban (externship) hatékonyan elsajátítani. Végül azt feszegetik, hogy ezen programok mikro és makro értékei milyenek legyenek. Például, a hallgató belső motivációjának a fenntartási módjára kell itt gondolni, továbbá arra, hogy a hallgatók megértsék a joggal foglalkozó munkahelyek dinamikáját és követelményrendszerét, hogy elsajátítsák a joggal szembeni kritikai gondolkodásmód alapjait, illetve megismerjék az igazságszolgáltatás eredményességét gátló körülményeket.

A szerzők rendkívül alaposan járják körül az említett témákat, rengeteg példát hoznak különböző országokból.

Csak ízelítőként: a már említett jogi diploma birtokában megkövetelt képességek, jártasságok körét több államban maguk az ügyvédi kamarák határozzák meg. Ilyen standardokat fogalmazott meg az Amerikai Ügyvédi Kamara, míg máshol például Kanadában kimondottan a jogklinika programot teljesítő diákok számára azt fogalmazták meg, hogy a kurzus/képzés révén mely kompetenciákkal kell rendelkezniük. Megfigyelhető, hogy számos átfedés van ezen elvárt készségek körében. A leggyakrabban előírt megszerzendő kompetencia a jogi elemzési- és problémamegoldó képesség, a jog kritikai megközelítése, az etikai kérdések megfelelő kezelése, alkalmas kommunikációs képesség, mind szóban, mind írásban. Maguk a szerzők is javasolják az egyetemek számára a 2007-es „*Best Practices for Legal Education*” című könyv alkalmazását, amely hét tulajdonságot nevesít. Ezen tulajdonságok közül néhányról bővebben is írnak a tanulmányban. Az externship programok tekintetében két típust említenek, bár meglehetősen szűkszavúan: míg az első az

egyetem falain belül fejleszti a kompetenciákat, illetve erősíti azokat, de oly módon, hogy próbatétel elé állítja a hallgatókat például tárgyalás szimulációval. A második típusban a hallgatók egy jogi munkát végző intézménynél, ügyvédi irodában vagy ügyészségen szerzik meg az adott szakma készségeit.

Az externship programokat értékeik szerint kétfelé bontják: a mikro és makro értékek alapján. Míg az előbbihez a szakmai identitás fejlesztése tartozik, ide értve a morális kérdéseket, a mindennapi szokásokat, addig az utóbbihoz az intézménnyel szembeni kritikai gondolkodás tartozik. A professzionális identitástól elválaszthatatlan a szakmai etika szabályainak ismerete és követésének képessége, amely nem nélkülözheti, hogy a hallgatók fejlesszék empátiájukat, szolidaritásukat, annak érdekében, hogy hajlandóak legyenek kiállni a jó mellett.

A tanulmányban a szerzők hivatkoznak Robert Codlin szavaira, aki szerint a jogklinika képzés legfontosabb célja, a

politikával szembeni kritikai készség megtanítása, vagyis, hogy a gyakorló jogászok ne törődjenek bele a jogalkotók által alkotott jogszabály sokszor kaotikus, inkoherens, (alapjog)sértő, emberi jogokkal ellentétes rendelkezéseibe, hanem lépjenek fel ezek ellen. Naponta kritizálják meg a rossz jogszabályokat, mert ez vezethet el a társadalmi igazságossághoz.

Összességében elmondható, hogy a cikk érdekes, alapos, és csak ajánlani lehet minden jogi egyetem számára, különösen Magyarországon, ahol a diploma megszerzéséig elérendő kompetenciák széles körének fejlesztése, kialakítása kevésbé jól felépített, hiszen a hangsúly a jogi (normatív) információk és fogalmak átadásán van. Ezért nem ismerték még fel a jogklinikai képzés előnyeit. A szerzők elemzése és összehasonlítása éppen a megszerezhető képességek, jártasságok terén újszerű, és bátorítást adhat a jogklinikai képzés bevezetésén gondolkodóknak, egyetemi vezetőknek.

Fórum civil szervezetekkel

A Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Jogklinika programja hosszú évekre visszavezethetően rendkívül jó kapcsolatot ápol a helyi civil szervezetekkel, sokukkal több éve együttműködési megállapodás jelenti ennek kereteit. Mivel ez csak keret, az élő kapcsolatok adják a tartalmat, például annak felvetése, hogy jó lenne egy-egy jogi téma köré fórumot szervezni, ahol a civil partnerek, tagok a jelen lévő jogi szakemberektől és hallgatóktól közérthető összefoglalást kaphatnak. A fórumon nem az egyes alapítványok, egyesületek tagjainak nyújtanak jogi tanácsadást, jogi felvilágosítást, hanem magának a szervezeteknek.

A jogklinika elkötelezte magát, hogy kipróbálja, vajon beválik-e ez az új kezdeményezés. Az első civil szervezeti fórumra 2018. április 5-én került sor, amelynek témája a civil szervezeteknél a munkavégzés. A közérdekű önkéntes alkalmazásának, bejelentésének kérdésköre, a megbízási szerződés Polgári Törvénykönyv szerinti szabályozása, az államilag támogatott foglalkoztatás, a szolgáltatásként igénybe vett munka került elő alapvetően. A fórumon a civil szervezetek delegált tagjai vagy képviselői

mellett, a jogi kar oktatói közül Dr. Bezdán Anikó, illetve Dr. Maszong Attila, illetve hallgatója, Venyige Bernadett állta a kérdéseket, rajtuk múltott nagyban a rendezvény sikere.

Bemelegítésként egy rövid előadást tartottak közösen a közérdekű önkéntes tevékenységről szóló 2005. évi LXXXVIII. törvényről és annak gyakorlati alkalmazásáról. Ezt követően, már kevésbé formálisan, a megbízási és a vállalkozási szerződés közötti főbb különbségek kerültek elő, majd a résztvevők bátorságot gyűjtöttek és kérdeztek. A kérdések segítségével derült ki, mi a különbség a megbízási és az önkéntes szerződés között, melyiket milyen esetekben érdemes inkább választani. A napi gondok alapján került elő az a kérdés, hogy pályázat keretében való foglalkoztatás milyen jogi megoldásokkal biztosítható, vagy a fogyatékkal élők miként vehetnek részt a közmunka programban.

Külön öröm, hogy a fórum nem csak arra szolgált, hogy egyes jogi témákat részletesebben megismertethetünk, hanem arra is, hogy összehozza a civil szervezeteket, akik a saját tapasztalataikat, élményeiket ezen a délutánon meg tudták osztani egymással. Különösen fájó ma azt látni, hogy a forrásszűke, a politikai

polarizáció és a szigetszerűen működő szakmai hálózatok nem érintkeznek egymással, és ez mindegyikük esélyeit rontja a civil célok elérésében. Egy semleges egyetemi közegben ez oldódott, és ezzel is segítheti a jogklinika a civil szervezetek ügyfeleinek helyzetét.

Összességében bátorító volt a tapasztalatunk: az első fórum népszerű lett, amit jelez, hogy a rendezvény végén a felek megállapodtak a következőnek a témájában és idejében is.

Utószó

Jelen hírlevél az Igazságügyi Minisztérium jogászképzés színvonalának emelését célzó programjai keretében valósult meg.

Nagy örömünkre szolgál, hogy hírlevelünk eddigi számai rendkívüli népszerűségnek örvendtek. Amennyiben Ön is értesülni szeretne a legfrissebb jogklinikai képzéshez kapcsoló hírekről, információkról, valamint van olyan téma, konferencia, amiről szívesen olvasna, írja

meg nekünk az alábbi e-mail címre:

jogklinika.szeged@gmail.com

Ha további információkat szeretne megtudni a szegedi jogklinikáról, kérem látogassa meg honlapunkat és facebook elérhetőségeinket, az alábbi linkek segítségével:

<http://www.juris.u-szeged.hu/oktatas/gyakorlati-kepzesek/jogklinika>

<https://www.facebook.com/szteajtkjogklinika/>